

Aneta Żurek

dyrektor Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie

Nowa podstawa programowa dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym¹ (wrzesień 2026 r.)

Podstawa programowa dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, wchodząca do szkół od września 2026 roku, zmienia dotychczasowy paradygmat nauczania – z nacisku na treści kształcenia na rozwój ucznia. W centrum uwagi znajdują się teraz indywidualne potrzeby, możliwości oraz zainteresowania wychowanka. Analizując zapisy nowego dokumentu, wyraźnie widać jasno określone cele kształcenia oraz oczekiwane efekty uczenia się.

Podstawa jest mocno skoncentrowana na budowaniu kompetencji uczniów – od fundamentalnych i przekrojowych, aż po sprawczość oraz optymalne wykorzystanie doświadczeń edukacyjnych. Akcentuje się w niej wsparcie samodzielności oraz podmiotowości ucznia w jego funkcjonowaniu w środowisku lokalnym. Jednocześnie dokument uwzględnia fakt, że istnieją graniczne możliwości realizacji określonych celów kształcenia i efektów uczenia się.

Nowe przepisy kładą duży nacisk na indywidualizację nauczania, uwzględniając osobisty potencjał oraz ograniczenia każdego dziecka. Sprawczość jest tutaj rozumiana jako podejmowanie autonomicznych działań i branie za nie odpowiedzialności. W procesie wzmacniania tych umiejętności kluczowe są doświadczenia edukacyjne, które uczniowie zdobywają bezpośrednio w szkole.

Wśród kompetencji fundamentalnych wyróżnia się kompetencje językowe, matematyczne, cyfrowe oraz ruchowe. Z kolei kompetencje przekrojowe obejmują obszary poznawcze, społeczne i osobiste. Rozwojowi samodzielności oraz niezależności w życiu codziennym służą konkretne rodzaje zajęć, takie jak: porozumiewanie się, edukacja środowiskowa, edukacja społeczna, edukacja osobista i zdrowotna, edukacja artystyczna, wychowanie fizyczne oraz etyka.

Fundamentem do zaplanowania wsparcia zawsze jest rzetelne rozpoznanie możliwości, potrzeb i zainteresowań ucznia. Nauczyciele diagnozują je zespołowo podczas dokonywania wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia oraz przy projektowaniu indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET). Przy dokonywaniu tej oceny warto sięgnąć po szkolną ocenę funkcjonalną i dedykowane narzędzie SZOF, dostępne na stronie www.wsparcie.gov.pl. Analizując zachowanie ucznia przez pryzmat obszarów zawartych w SZOF, nauczyciele prowadzą ustrukturyzowaną obserwację funkcjonalną.

¹ ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20260000378/O/D20260378.pdf>, [dostęp 23.07.2026].

Po dokonaniu oceny aspektem pozwalającym na indywidualizację pracy w klasie jest uwzględnienie trzystopniowego modelu wsparcia, zależnego od możliwości ucznia:

- wysoki stopień samodzielności, duża niezależność,
- częściowa samodzielność,
- niski stopień samodzielności.

Podstawa programowa została opracowana na bazie modelu biopsychospołecznego oraz wytycznych Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF). Kluczowym elementem jest odniesienie się do dziewięciu obszarów z kategorii „Aktywność i uczestniczenie” według ICF.

Warto szczególnie wnikliwie zapoznać się z rozdziałem „Warunki i sposób realizacji”, gdzie szczegółowo opisano trzystopniowy model wsparcia ucznia. Każdy z poziomów został scharakteryzowany zgodnie ze specyfiką funkcjonowania dziecka. Niezwykle ważne jest rzetelne dokonanie szkolnej oceny funkcjonalnej i trafne przypisanie ucznia do odpowiedniego poziomu. Podkreśla się przy tym kluczową rolę szeroko rozumianej współpracy na rzecz wsparcia ucznia, w tym przede wszystkim bliskiej relacji z jego rodzicami.

Kluczem do optymalnego doboru treści nauczania w kontekście uzyskania określonych efektów jest bazowanie na trafnym rozpoznaniu potrzeb, możliwości i zainteresowań uczniów. Warto zatem szczegółowo zapoznać się z zapisami nowej podstawy programowej oraz wdrożyć do codziennej pracy zespołów wspierających skuteczne narzędzie, jakim jest ocena funkcjonalna.